

Његош Копитић*

Министарство одбране Републике Србије

Софија Миленковић**

Министарство одбране Републике Србије

ДОПРИНОС ФИЛИПА БОМАРА РАЗВОЈУ ТЕОРИЈЕ ЕКОНОМСКО-ОБАВЕШТАЈНОГ РАДА И СТРАТЕШКЕ КУЛТУРЕ У ФРАНЦУСКОЈ

Сажетак

Истраживања управљања знањем, организацијама и одлучивања у кризним ситуацијама у Француској обликована су у значајној мери на основу когнитивне теорије Филипа Бомара (*Philippe Baumard*). Указујући на потребу јачања везе економије и државе, Бомар је успоставио јединствен и оригиналан начин размишљања када је у питању економска обавештајна делатност, путем транспоновања знања и информација из обавештајно-безбедносног система (*Communauté nationale du renseignement* [CNR]) у сферу привреде, крупног капитала и приватног сектора. Паралелно је радио на развоју француске стратешке културе, попуњавајући постојеће празнине ослањањем на стратешке информације и одбрамбену, односно војну културу. Заговарањем

* Имејл: scientiateoros@gmail.com; ORCID: 0009-0003-6253-9693.

** Имејл: sofijamilenkovic.fb@gmail.com; ORCID: 0009-0002-3426-0487.

проактивног приступа, заснованог на одбрани суверенитета и заштити економских интереса, учинио је прве напоре у правцу да се Француска позиционира као глобална економска сила, како би очувала независност у све конкурентнијем окружењу. Свој допринос Бомар је проширио и на област сајбер безбедности, где се наметнуо као теоретичар система, али и као практичар. Како је нашој широј стручној заједници теоријски и фактички допринос овог утемељивача економско-обавештајног рада углавном непознат, рад има за циљ да на темељу квалитативне анализе документарне грађе укаже на значај и домаћаје Бомаровог својеврсног интердисциплинарног, свеобухватног приступа, чији су корени у политичким традицијама Шарла де Гола, а плодови у бројним областима: од стратегије, економије, обавештајног рада, образовања до сајбер безбедности. У закључку рада указује се да би научни и стручни допринос Филипа Бомара могао бити добра основа за потпуније разумевање елемената националне моћи, концепта стратешке културе, као и значаја економско-обавештајног рада.

Кључне речи: економско-обавештајни рад, *Intelligence économique*, стратешка празнина, *Mal Français*

УВОД

Филип Бомар (*Philippe Baumard*), утицајни француски научник, чија је област интересовања мултидисциплинарна, дипломирао је на Економском факултету Универзитета у Марсеју. Радећи на свом мастер раду упознаје Стевана Дедијера, професора са Универзитета Лунд у Шведској; наведено познанство га је даље усмерило на изучавање пословно-обавештајног рада (*Business Intelligence*), као области у којој се Дедијер сматра једним од утемељивача. Касније током своје академске каријере Бомар и Дедијер су заједно објавили неколико стручних радова. Постдипломске студије завршио је на Универзитету Оксфорд (*Nuffield College*), Технолошком универзитету у Сиднеју (*University of Technology Sydney [UTS]*), као и Универзитету у Њујорку (*New York University*). Био је предавач на универзитетима Беркли (*University of California, Berkeley*), Станфорд (*Stanford University*) и Њујорк. Радио је у Комитету за израду сајбер норми на Масачусетском институту за технологије (*Massachusetts Institute of Technology, MIT*). Објавио је више књига из области стратегије, економије и сајбер безбедности. Обавља неколико високих државних функција: 1) Председник је Савета за науку (*Conseil Scientifique*) који се налази у Високом савету за стратегију (*Conseil superieur de la formation et de la recherche strategiques – CSFRS*), Војне школе Француске (*Ecole militaire*), ранга Школе националне одбране у Србији; 2) Руководилац је Лабораторије за безбедност, одбрану, обавештајни рад, криминологију, кризе и сајбер претње (*Laboratoire Équipe, Sécurité & Défense – Renseignement, Criminologie, Crises, Cybermenaces – ESD R3C*), као и професор на Универзитету – Високој школи за уметност (*Conservatoire national des arts et métiers – CNAM*), ранга Универзитета за целоживотно учење. Медијатор је годишњих међународних стручних скупова на тему стратешке културе (*Assises nationales de la Recherche stratégique*).

У иностранству, радови Бомара се анализирају због свог јединственог комплементарног приступа у поменутих областима, где је показао доследност у прецизном одређењу значаја, улоге и међузависности сваког елемента понаособ у ширем националном систему. Објављивањем рада „Од уочавања до одлучивања: Коришћење обавештајног рада за формулисање стратегије” (*From noticing to making sense: Using intelligence to develop strategy*) 1994. године стиче пажњу стручне јавности у свету. Интердисциплинарност приступа Филипа Бомара омогућила му је афирмацију на академском нивоу у Француској и иностранству, као и стицање значајних позиција у системима за изучавање стратегије и високог образовања у Француској. Медијатор је годишњих међународних стручних скупова на тему стратешке културе. Иницијатор је оснивања стручног часописа за популаризацију истраживања студија обавештајног рада (*Études du renseignement*), чиме је утемељио вишедеценијски „француски приступ” науци безбедности на политичким традицијама Шарла Де Гола, са акцентом на њеној суверености и независности.

У нашој стручној заједници Филип Бомар је непознат. Са друге стране, његов теоријски допринос систему националне безбедности Француске представља „катализатор” и „мотор промена” у областима националне моћи: стратегије, економије, обавештајног рада, образовања и сајбер безбедности (Gaćinović 2020, 286).

ФРАНЦУСКА ШКОЛА ЕКОНОМСКО- ОБАВЕШТАЈНОГ РАДА

Филип Бомар (*Philippe Baumard*) је један од неколицине „пионира” француских научника (пored Филипа Бомара, ту су били: Кристијан Арбуло (*Christian Harbulot*) и Робер Гијомо (*Robert Guillaumot*)), који су током 1980-их година имали кључну улогу у преузимању искустава из САД у домену пословно-обавештајног рада (*Business Intelligence*).

Најзначајнији научници из САД који су утицали на представнике из Француске били су: Харолд Виленски (*Harold Wilensky*), Мајкл Портер (*Michael Porter*), Ричард Д'Авени (*Richard D'Aveni*), Роберт Едвард Фримен (*Robert Edward Freeman*), Стеван Дедијер.

У страној литератури постоје појмови *Business Intelligence*, *Competitive Intelligence*, *Economic Intelligence*, који се често користе као синоними и некада погрешно наводе, из чега произилази њихово неразумевање (Torres-Bacheş 2017, 49). Конкретно, у литератури корпоративне безбедности истиче се да је термин *Business Intelligence* први употребио Хауард Дреснер (*Howard Dresner*) 1989. године за пословно-обавештајни рад. Појам *Competitive Intelligence* први је употребио Џералд Албаум (*Gerald Albaum*) 1959. године, као синоним за пословно-обавештајни рад усмерен на конкурентност и као ужи појам од *Business Intelligence* (Trivan et al. 2024, 155). Појам „економско-обавештајни рад” (*Economic intelligence*) први је употребио Мајкл Портер (*Michael Porter*), професор на Харвардској пословној школи (*Harvard Business School*) 1980. године у својој књизи „Конкурентске стратегије: технике за анализу индустрија и конкурената” (*Competitive strategy: techniques for analyzing industries and competitors*) (Malecki 2017). С тим у вези, у домаћој литератури се Мајкл Портер сматра утемељивачем пословно-обавештајног рада усмереног на конкурентност (Кековић et al. 2018, 198). Истоветно поистовећивање може се наћи код Кристијана Маркона (*Christian Marcon*) и Николаса Моанеа (*Nicolas Moinet*) (Marcon and Moinet 2011, 44).

Француска представља пример земље која је на државном нивоу подржала велике националне компаније посредством својих обавештајних служби. Почев од 1960-их година, обавештајне службе Француске су штитиле интересе својих великих компанија. Наведени период је подударан са периодом стварања Пете Француске Републике (4. октобра 1958. године), када на власт долази Шарл Де Гол. С тим у вези, у извештају обавештајне службе ЦИА (*CIA*) пред

Обавештајним одбором Сената САД, у августу 1966. године, наводи се да се Израел и Француска, као две савезничке земље, највише баве обавештајном делатношћу према америчким компанијама.

Почетком 1990-их година, Бомар и Арбуло су покренули дебате о новом бихевијералном приступу конкурентности (*competitive behavior*), ослањајући се на офанзивну употребу информација. Наведени иновативни приступ, базиран на мултикултуралности и анализи различитости коришћења информација у периоду конфронтација и економске сарадње (Dou, Juillet, Clerc 2019, 55), настао је захваљујући повећаној активности водећих конкурената Француске: САД и Јапана. У свом чланку из 1992. године, Бомар истиче да суштинско питање „више није колико бојевих глава, које ново оружје или коју научну и војну тајну треба украсти (*dérober*), већ каква ће улагања фирме *Hitachi*, *Siemens* или *ITT* направити у наредних десет година, са којим маркетингом, каквим иновацијама и којим партнерима” (Baumard 1992, 34–35)¹.

Искуства стечена у САД омогућила су Филипу Бомару да успостави: 1) априла 1992. године француско Удружење професионалаца за стратегијски пословно-обавештајни рад и пословно-обавештајни рад усмерен на конкурентност (*Society of Competitor Intelligence Professionals – SCIP – France*); 2) јануара 1993. године Прву школу за економско-обавештајни рад у Француској (*Intelco - la première école française d'intelligence économique*), под окриљем Министарства одбране Републике Француске и њеног „Међународног савета за одбрану” (*Défense Conseil International*). Указујући да су чланови његовог удружења припадници обавештајно-безбедносних служби, истиче да „државна обавештајна служба заиста поседује стручност и методе обраде информација” и намеће реторичко питање: „Да ли би ове методе требало пренети или би требало развити методе специфичне за компаније?” (Baumard 1992). Исто би се могло закључити

¹ Пун наслов чланка гласи: „*Etats-Unis. La surveillance offensive de la compétition*”.

и у вези са Првом школом за економско-обавештајни рад у Француској, коју је Бомар успоставио заједно са Кристијаном Арбулоом (*Christian Harbulot*) из фирме *Aditech* и генералом Жан Пишо-Дуклоом (*Jean Pichot-Duclos*) из удружења *Société Stratco*, некадашњим начелником Интервидовског Центра за усавршавање кадрова обавештајне службе и стране језике (*École interarmées du renseignement et des études linguistiques* [EIREL]) (Marcon and Moinet 2011, 50).

Период пада Берлинског зида и динамика сукоба између два блока моћи (НАТО и Варшавски уговор) одредили су природу међународних односа, самим тим и економске односе у којима је доминирала глобализација (Gagliano 2017, 27). У том контексту, влада Француске је пажљиво пратила наведене процесе и била прва држава у свету која је истакла изазове са којима се суочавају владе, обавештајне службе, друштво и посебно приватни сектор безбедности (Dedijer 1994, 45). Према Филипу Клерку (Clerc 2024), тадашњи циљеви француске владе били су ослобађање од „гвозденог кавеза” Макса Вебера и развијања свеобухватног приступа. Радило се о бекству из онога што је Филип Бомар назвао „стратешком празнином”, односно од „бескрајног понављања образаца наслеђених из прошлости” (Baumard 1992).

Документ који је озваничио употребу појма „економско-обавештајни рад” (*Intelligence économique*) у Француској био је „Мартров извештај” (Henri Martre rapport 1994),² у чијем раду су учествовали: Филип Бомар, Кристијан Арбуло и Филип Клерк. Наведени извештај добио је име по почасном председнику *Aérospatiale* државне ваздухопловне и одбрамбене корпорације, који је председавао Радном групом за економско-обавештајни рад. Тежиште у раду Радне групе, у периоду од септембра 1992. до јула 1993. године, било је на истраживању искустава економско-обавештајног рада

² Пун наслов Извештаја гласи: “Commissariat Général du Plan intelligence économique et stratégie des entreprises Travaux du groupe présidé par Henri Martre La Documentation Française”. Извештај је доступан на: <https://www.vie-publique.fr/files/rapport/pdf/074000410.pdf>.

неколико земаља (Велике Британије, Шведске, Јапана, САД и Немачке) према следећим критеријумима (Henri Martre rapport 1994): 1) Утицај стратешког инжењеринга у свету; 2) Усклађеност механизма економско-обавештајне делатности приватног и јавног сектора унутар државе; 3) Иновације у домену економско-обавештајне делатности; 4) Коришћење економско-обавештајне делатности као полуге за надметање на пољу економије; 5) Развој приватног тржишта економско-обавештајне делатности; 6) Интегрисање економско-обавештајног рада у свакодневни рад предузећа. С тим у вези, у закључцима „Мартровог извештаја” указује се да: 1) интервенција државе на пољу приватне економске-обавештајне активности може да осујети конкуренцију; 2) поједине корпорације са dobrим контактима у влади могу да остваре непоштену предност (нпр. *Microsoft*); 3) сарадња држава и њених корпорација на пољу економско-обавештајног рада може да буде од обостране користи; 4) потребна је шира примена економско-обавештајне делатности у корпорацијама; 5) потребна је оптимизација протока информација између јавног и приватног сектора; 6) потребно је успостављање база података које би служиле њеним корисницима; 7) потребан је шири приступ образовању и обуци људства.

У закључцима „Мартровог извештаја” уочљиве су идеје Харолда Виленског формулисане 1967. године у његовој књизи „Организациона обавештајна активност: Знање и политика у влади и индустрији” (*Organizational Intelligence: Knowledge and Policy in Government and Industry*), и то нарочито по питању: 1) колективне стратегије и сарадње између влада и компанија на стварању заједничког знања за одбрану конкурентске предности и 2) важности знања у економији и индустрији као стратешког мотора за развој и промене (Marcon and Moinet 2011, 43). Сличне ставове уочавамо у раду Слободана Нешковића (2011) „Економска шпијунажа у савременој међународној констелацији”.

Истражујући специфичности иностраних искустава, Радна група је у припреми за израду „Мартровог извештаја” искористила претходна сазнања и методологије Филипа Бомара која се односе на: 1) културолошке особености менаџмента информацијама у организацији која делује у међународном окружењу (*Les fondements culturels de la gestion stratégique de l'information dans un groupe fortement internationalisé*) (1994, 27) и 2) стратегију и праћење конкурентског окружења (*Stratégie et surveillance des environnements concurrentiels*) (1994, 36). Радна група за економско-обавештајни рад и стратегију предузећа (*Intelligence économique et stratégie des entreprises*) искористила је радове засноване на ранијим јавним излагањима Филипа Бомара, као што су: Јачање заједница отвореног пословно-обавештајног рада (*The Strengthening of Open Business Intelligence Communities: Applications for China*) и Компаративна анализа европског, јапанског и америчког процеса пословно-обавештајног рада (*A Comparative Analysis of European, Japanese and American Business Intelligence Thinking*). Истовремено, библиографију литературе коришћене за рад наведене Радне групе приредио је управо Филип Бомар (1994, 144–152).

Радна група је појам економско-обавештајног рада дефинисала као „скуп координисаних акција истраживања, обраде и дистрибуције информација корисних економским актерима у сврху капитализације истих. Ове различите акције су законски овлашћене уз све гаранције заштите неопходне за очување пословног наслеђа привредног субјекта, у најбољим условима квалитета, времена и трошкова” (1994, 11). Према нивоу сложености процеса добијања економско-обавештајних података предложен је рад по следећим нивоима: 1) Основни (*Primaire*); 2) Секундарни (*Secondaire*); 3) Тактички (*Tactique, De Terrain*) и 4) Стратегијски (*De Puissance, Strategique*).

Дефиниција економско-обавештајног рада из „Мартровог извештаја” искоришћена је већ наредне 1995.

године на нивоу Европске уније (ЕУ) за израду „Зеленог документа ЕУ о иновацијама” (Green Paper on Innovation 1995, 19–44). Годину дана након тога, 1996. године, формира се први универзитетски програм из области економско-обавештајног рада на Универзитету у француском граду Поатије (Poitiers 1996). Затим, 1997. године, формира се „Школа за економско ратовање” (*École de Guerre Économique* [EGE]) на челу са Кристијаном Арбулоом. Наведене иницијативе настале су управо од лица која су радила у школи за економско-обавештајни рад *Intelco* коју је формирао Филип Бомар, чиме је потврђен његов утицај у академској заједници Француске.

Анализу појма економско-обавештајног рада у нашој јавности извршили су Стајић, Првуловић, а подједнако значајни у домену пословно-обавештајног рада су Димитријевић и Кучековић (Stajić 2003, 187; Prvulović 2004, 119–128; Dimitrijević i Kučeković 2017, 132–137). Иако се у њиховим радовима не помиње Филип Бомар, на основу одређења појма може се посредно уочити његов допринос. И Стајић и Првуловић указују на значај постојања економско-обавештајних служби које на темељу аналитичке процене података о економској или привредној делатности постижу оптималне резултате у економским односима са другим земљама и развијају своју економију. Првуловић указује да је за многе аналитичаре кључна одредница економско-обавештајне активности и то да она функционише на бази строгих етичких правила и стандарда, односно да се служи легалним средствима прикупљања и анализе података и њиховог претварања у економско знање компаније или државе.

Наведеним приступом створен је јединствен и оригиналан начин размишљања када је у питању економско-обавештајна делатност. Као реакција на „Мартров извештај” и друге накнадне извештаје (пре свега извештаји „Карајон” (*Carayon*) из 2003. године и „Линеман/Лемојн” (*Lienemann/Lemoigne*) из 2023. године), извршена су бројна прилагођавања и промене у државној администрацији

Француске. Такве промене, Кристијан Арбуло (Harbulot 2001) назива „мутацијом економско обавештајне делатности” (*La mutation du renseignement économique*), наглашавајући хладноратовски стратегијски карактер економског ратовања (*guerre économique*, према историчару *Georges Henri Soutou*) и значај визије моћи Француске (*vision de la puissance*, према министру и дипломати Алену Пејрефиту (*Alain Peyrefitte*)). Такође, у Министарству за економију и финансије 2016. године образована је Служба за стратешке информације и економску безбедност (*Service de l'information stratégique et sécurité économiques* [SISSE]). Упркос наведеном, значајно је напоменути да је због давања приоритета у борби против тероризма и изазова у сајбер простору, француским обавештајно-безбедносним службама смањен број ресурса намењених за економско-обавештајни рад (Tarlogic 2019).

На округлом столу посвећеном обележавању тридесетогодишњице од усвајања „Мартровог извештаја”, 28. априла 2024. године, истакнуто је да у контексту актуелних, агресивних стратегија САД и Кине Француска мора да напусти своју доктрину „срећне глобализације” (*doctrine de mondialisation heureuse*), као својеврсног механизма спољнополитичког деловања усвојеног након пада Берлинског зида, те да се у потпуности посвети одбрани својих економских интереса и суверенитета. Наглашена је потреба ефикасне координације међу јавним актерима и усклађивања правних алата на основу овако обликованих јавних политика, како би се ефикасно супротставила екстериторијалном дometу права САД. Указано је да само проактивна стратегија, заснована на одбрани привредних и економских интереса, може омогућити Француској да се позиционира као глобална економска сила и очува своју независност у све конкурентнијем окружењу.

СТРАТЕШКА КУЛТУРА И СТРАТЕШКА ПРАЗНИНА У ФРАНЦУСКОЈ

Концепт стратешке културе иницирао је Џек Снајдер (*Jack Snyder*) 1977. године, истраживач из САД чија су поља рада били међународни безбедносни проблеми. Према њему, „стратешка култура је укупни збир идеала, условљених емоционалних одговора и образаца уобичајеног понашања које су припадници националне стратешке заједнице усвојили учењем или опонашањем и који су им заједнички онда када је реч о нуклеарној стратегији” (Zarobny 2018, 277).

Појам стратешке културе изведен је из ширег концепта политичке културе, којом су се теоретичари и практичари интензивно бавили превасходно због идеолошке поделе света од раних педесетих година прошлог века до краја Хладног рата (Blagojević 2025, 12). Формирање и развој теорије стратешке културе, као релативно новог концепта и аналитичког алата стратешких студија и међународних односа, суштински је заснован на теоријском правцу бихејвиоризма. Чињеница је да се овај теоријски приступ, преузет из психологије, често примењивао и у другим друштвеним наукама. Посебно је био значајан за описивање и предвиђање догађаја у међународним односима до 60-их година прошлог века, када је углавном напуштен због бројних мањкавости везаних за поузданост и заснованост методолошког поступка који је примењиван. Ипак, бихејвиоризам није потпуно напуштен, већ и данас налази своју примену у различитим дисциплинама међународних односа, попут стратешких студија и стратешке културе. Бихевиоризам је и даље релевантан теоријски приступ проучавању друштвених елита и њихових опредељења, као и у изучавању процеса одлучивања (*decision-making process*) (Blagojević 2025, 18). Џек Снајдер сматра да сагледавање свих фактора који су утицали на развој једне нације, тачније, који одређују њен културни и историјски идентитет, омогућава идентификовање стратешке културе, као перспективе са

које се приступа спољнополитичким питањима. Дакле, овај концепт узима у обзир специфичну историју, традицију, религију и филозофију као кључне факторе који одређују приступ спољној политици у смислу питања рата, сарадње и употребе силе (Kesić 2019, 154).

Полазећи од претпоставке коју је дао Кери Лонгхурст (*Kerry Longhurst*) да је стратешка култура „специфичан скуп уверења и ставова о употреби силе, те праксе везане за употребу силе, који постоје у оквиру једне групе и који се временом развија кроз јединствени дугорочни историјски процес” (Beriša i Cveticanin 2018, 11), француски приступ стратешкој култури доводи се у везу са војном културом (*culture militaire*) или одбрамбеном културом (*culture de défense*). Први француски истраживач стратешке културе био је Бруно Колсон (*Bruno Colson*), дефинишући је 1998. године управо као „скуп ставова и уверења у војној сфери која се односе на политичке циљеве рата и на најефикасније стратегијско-оперативне методе за њено остваривање”. На Колсонов рад у области стратешке надмоћи највише је утицао амерички научник Д’Авени (*Richard D’Aveni*), што се уочава у његовом раду из 2021. године: „Стратегије технолошке моћи нација: од овладавања критичним средствима до стратегије доминације” (*Les stratégies de puissance technologique des Nations: de la maîtrise des actifs critiques à la stratégie de dominance*). Ипак, у поменутом чланку се помиње и тражење изговора за француске националне проблеме код других, за шта се користи политички израз *mal français* који је присутан у јавном дискурсу почев од 1976. године и објављивања истоимене књиге некадашњег министра информисања Алена Пејрефита (*Alain Peyrefitte*). У том контексту занимљиву тезу износи и Лоран Турноа (*Laurent Tournois*), указујући да „опседнутост прошлим сјајем и величином” Француску доводе до спајања застарелих економских оквира и културно етноцентричних претпоставки које ће кулминирати уласком у „ратну економију” (Tournois 2024).

Објављивање књиге „Стратешка празнина” (*Le vide stratégique*) 2012. године, изазвало је велику пажњу француске јавности. Према речима Бомара (2014), књига је настала као резултат разочарења стањем француског друштва у претходним деценијама, услед одсуства стратешког промишљања и недостатка адекватног стратешког одговора, које је примећено и у другим државама. Само стратешко промишљање подразумева шири концепт, с обзиром на то да се одвија у „менталним оквирима” стратешке културе, где су стратешки одговори исход или резултат таквог промишљања. Бомар је стога настојао да поимању стратешке културе приступи у ширем контексту и на основу тога укаже на потребу профилисања аутентичне француске спољне и безбедносне (одбрамбене) политике. Такође, прекинут је континуитет ослањања на војни приступ стратешкој култури, оличен у делима Пјера Галоа (*Pierre Gallois*), Лусијена Поаријеа (*Lucien Poirier*) и Рејмонда Арона (*Raymond Aron*).

Бомар је допринео бољој артикулацији стратешке културе, јер би без његовог увида и адекватног промишљања, упркос постојећој регулативи у одређеним областима, одговор на конкретне изазове остао тактичког домаћаја (нпр. одговор финансијског сектора на кризу 2008. године). Као илустрацију својих тврдњи, Бомар истиче да када институције на кризе одговарају спровођењем брзих, тактичких решења, користећи се савременим технологијама, стиче се, са једне стране, „предност” у реаговању на кризе, док се, са друге стране, избегава одговорност у случају евентуалног изостанка резултата (*Le dérapage des responsabilités*) – што додатно погоршава ситуацију. Како се примећује, на тај начин се успоставља својеврсна „логика инерције” (*logique inertielle*), која подразумева понављање наизглед „ефикасне тактике” : верујемо да увек имамо начин да се супротставимо кризама, док се само привремено спасавамо, компромитујући систем доношења одлука „учећи га истој методи”. У тим околностима, насиље (политичко, финансијско, војно или др.) добија одлучујућу улогу у примени тактичких решења, јер у случају

изостанка успеха постаје „једини начин” превазилажења новонастале ситуације. С обзиром на наведено, закључује се да ефикасно краткорочно решење у доброј мери уништава дугорочно. Бомар (2012, 143) закључује да стратешка празнина настаје под оним околностима у којима „идеологије одвраћају људе од стратешког промишљања” (*les idéologies à leurs tours ont détourné les hommes de toute pensée stratégique*). Наведену мисао Филипа Бомара препознајемо и код Невена Цветићанина који наводи да Европа и добар део света пада у конформизам и огољену трку за моћи, услед чега свет нужно пада у хаос чије последице осећамо управо на почетку 21. века, живећи у све нестабилнијем и опаснијем свету (Cvetićanin 2016, 394).

ЗАКЉУЧАК

Научни допринос Филипа Бомара годинама је изграђиван активним учешћем у проучавању бројних области које нису биле предмет изучавања у Француској. Мултидисциплинарни приступ му је омогућио стицање статуса покретача бројних иницијатива у Француској, у областима националне моћи: стратегије, економије, обавештајног рада, образовања и сајбер безбедности, описујући га као „катализатора” и „мотора промена”. Државничка визија и наслеђе Шарла Де Гола, који је обликовао спољну и унутрашњу политику тзв. Пете Француске Републике и утемељио све потоње приступе стратешкој култури Француске, утицали су и на научни рад и деловање Филипа Бомара. Захваљујући успостављању тзв. француске школе економско-обавештајног рада, Бомар је посредно утицао на покретање и обликовање сличних иницијатива у свету. Посебну димензију представља његово интересовање за геоекономију. Бомар јасно указује на неопходност интеграције обавештајно-безбедносних служби и економских субјеката у функцији заштити националних интереса Француске. Његово наглашавање офанзивног

карактера информација утицало је на формирање концепта информационог и когнитивног ратовања, самим тим и особене сајбер безбедности Француске. Бомарово искуство у високом школству омогућило му је да се наметне једноставним и прилагодљивим језиком, док је аргументација његових ставова предмет учесталих гостовања у медијима и стручним скуповима, због чега је веома присутан у француској и светској јавности. Ангажман Филипа Бомара у бројним образовним институцијама и програмима допринео је да његов теоријски приступ буде доступан студентима и националним институцијама (посебно војним), где се даље изучава и развија. Његова књига „Стратешка празнина” допринела је поновној афирмацији и оживљавању стратешког промишљања, са посебним освртом на потребу да Француска буде проактивна, како би избегла неуспехе из прошлости и прихватила изазове савременог доба и технолошких иновација. Обликовање образовних програма и иницијатива, насталих на темељу доприноса Филипа Бомара, могло би да представља предмет нових научних истраживања, чиме би се омогућило потпуније разумевање елемената националне моћи, економско-обавештајног рада и концепта стратешке културе.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Baumard, Philippe. 1992. “Etats-Unis. La surveillance offensive de la compétition. Entretien de Philippe Baumard”. *Le Moci (Le Moniteur du Commerce International)*. 12 octobre 1992. <https://www.clairebridge.com/these/10-baumard.pdf>.
- Baumard, Philippe. 1994. “From noticing to making sense: Using intelligence to develop strategy”. *International Journal of Intelligence and Counter Intelligence* 7 (1): 29–73. DOI :10.1080/08850609408435236.
- Baumard, Philippe. 2012. *Le vide stratégique*. Paris: CNRS éditions.

- Baumard, Philippe. 2014. "Xerfi Canal Le vide stratégique". *Xerfi*. 13 mars 2014. <https://www.youtube.com/watch?v=9laVBd5iDgU>.
- Beriša, Hatidža, i Neven Cvetičanin. 2018. „Strateška kultura i njeni ključni činioci kao determinanta strateškog mišljenja i delovanja različitih nacija i država”. *Vojno delo* 70 (6): 9–30. DOI: 10.5937/vojdelo1806009B.
- Blagojević, Veljko, Aleksandar Gajić, Milovan Subotić, i Milan Igrutinović. 2025. *Savremena srpska strateška kultura*. Beograd: Institut za evropske studije.
- Commissariat général du Plan. 1994. "Rapport du Groupe: Intelligence économique et stratégie des entreprises. Travaux du groupe présidé par Henri Martre La Documentation Française". Last accessed 01. June 2026. <https://www.vie-publique.fr/files/rapport/pdf/074000410.pdf>.
- Cvetičanin, Neven. 2016. *Državništvo modernog doba*. Beograd: Arhipelag.
- Dedijer, Stevan. 1994. "Governments, Business Intelligence – A Pioneer Report from France". *Competitive Intelligence Review* 5 (3): 45–47. DOI: 10.1002/cir.3880050311.
- Dimitrijević, R. Ivan, i Zoran Kučeković. 2017. „Poslovno-obaveštajni rad usmeren na konkurentnost”. *Godišnjak Fakulteta bezbednosti* 1. 127–142. DOI: 10.5937/GFB1701127D.
- Dou, Henri, Juillet Alain, and Clerc Philippe. 2019. *Strategic Intelligence for the Future 1: A New Strategic and Operational Approach*. USA: John Wiley & Sons.
- Ecole de Guerre Economique. 2025. "Meilleure formation en intelligence économique 2025". 15 mars 2025. <https://www.ege.fr/>.
- European Commission. 1995. "Green Paper on Innovation". 4 November 2025. https://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com95_688_en.pdf.

- Gagliano, Giuseppe. 2017. "Historical Origins of the French School of Economic Warfare". *SOCRATES: An International Refereed (Peer-Reviewed) and Indexed Scholarly Journal in Public Policy, Public Administration, and Philosophy* 4 (4): 21–32.
- Gaćinović, Radoslav. 2020. „Osnovne funkcije države u procesu izgradnje sistema bezbednosti”. *Politika nacionalne bezbednosti* 19 (2/20): 277–295. DOI: 10.22182 pnb.1922020.12.
- Harbulot, Christian. 2001. "La mutation du renseignement économique". Re-published on CR451. Last accessed 15 March 2026. <https://cr451.fr/wp-content/uploads/2023/06/La-mutation-du-renseignement-economique.pdf/>.
- Keković, Zoran, Ivan R. Dimitrijević, i Nevena Šekarić. 2018. *Korporativna bezbednost: hrestomatija*. Beograd: Fakultet bezbednosti Univerziteta u Beogradu.
- Kesić, Dušan. 2019. „Koncept strateške kulture u studijama bezbednosti”. *Godišnjak Fakulteta bezbednosti* 1. 147–167. Beograd: Fakultet bezbednosti. DOI:10.18485/fb_godisnjak.2019.8.
- Journal of Mediterranean and Balkan Intelligence [JMBI]. 2017. *Cross-domain Approaches to Intelligence Analysis* 10 (2). Athens: Research Institute for European and American Studies [RIEAS].
- Le Journal de l'Economie. 2025. "De l'ombre à la lumière: itinéraire d'un pionnier de l'intelligence économique". 06 octobre 2025. <https://www.journaldeleconomie.fr/de-lombre-a-la-lumiere-itineraire-dun-pionnier-de-lintelligence-economique/>.
- Malecki, Grzegorz. 2017. "The Economic Intelligence System as a Crucial Factor in the Success of the Responsible Development Plan". *Casimir Poulanski Foundation*. 8. Jun 2017. <https://pulaski.pl/en/the-economic-intelligence->

system-as-a-crucial-factor-in-the-success-of-the-responsible-development-plan/.

- Marcon, Christian, and Nicolas Moinet. 2011. *L'Intelligence économique*. Paris: Dunod.
- Moinet, Nicolas. 2024. "Le rapport Martre fête ses 30 ans. Nicolas Moinet rencontre Philippe Clerc et Christian Harbulot". *VeilleMag – le magazine des professionnels de l'intelligence économique*. 29 février 2024. https://www.veillemag.com/Le-rapport-Martre-fete-ses-30-ans-Nicolas-Moinet-rencontre-Philippe-Clerc-et-Christian-Harbulot_a4741.html.
- Nešković, Slobodan. 2011. „Ekonomska špijunaža u savremenoj međunarodnoj konstelaciji”. *Ekonomija: teorija i praksa* 4 (1): 111–127.
- Portail de l'IE. 2025. "Philippe Baumard. Biographie". Last accessed 20 December 2025. <https://www.portail-ie.fr/ressources/personnalites-ie/philippe-baumard/>.
- Portail de l'IE. 2024. "Analyse stratégique, les méthodes et outils". 8 mars 2024. <https://www.portail-ie.fr/univers/analyse-strategique-les-methodes-et-outils/2024/>.
- Prvulović, Vladimir. 2004. „Ekonomska obaveštajna aktivnost”. *Megatrend revija: Međunarodni časopis za primenjenu ekonomiju* 1 (4): 119–129.
- Stajić, Ljubomir. 2003. *Osnovi bezbednosti*. Beograd: Policijska akademija.
- Tarlogic. 2019. "France and economic intelligence". *Cyber Intelligence Blog*. 06 November 2019. <https://www.tarlogic.com/blog/france-and-economic-intelligence/>.
- Torres-Bacheș, Efren R. 2017. "Welcoming the New Age of Intelligence". *Journal of Mediterranean and Balkan Intelligence* 10 (2): 45–58. Athens: Research Institute for European and American Studies [RIEAS].

- Tournois, Laurent. 2024. "Is the War Economy a Response to the 'Mal Français'?" *Acta Psychopathologica* 10 (7): 61–68. DOI:10.54615/2231-7805.10.07.61.
- Trivan, Dragan, Aleksandar Jakišić, Dejan Pavlović, Ljubomir Radović, Vladimir Jovanović, i Srđan Srđić. 2024. *Priručnik za menadžere korporativne bezbednosti*. Beograd: Lampas.
- Travaux du groupe présidé par Martre, Henri. 1994. "Commissariat Général du Plan, Intelligence économique et stratégie des entreprises". Paris: La Documentation Française.
- Wilensky, Harold. 2015. *Organizational Intelligence: Knowledge and Policy in Government and Industry*. New Orleans, Louisiana: Quid pro Books.
- Zarobny, Stanislaw. 2018. "Changes in France's strategic culture after the cold war". *Kultura Bezpieczeństwa. Nauka–Praktyka–Refleksje* 32 (32):273–292. DOI:10.5604/01.3001.0012.8105.

Njegoš Kopitić*

Ministry of Defence of the Republic of Serbia

Sofija Milenković**

Ministry of Defence of the Republic of Serbia

THE CONTRIBUTION OF PHILIPPE BAUMARD TO THE DEVELOPMENT OF ECONOMIC INTELLIGENCE THEORY AND STRATEGIC CULTURE IN FRANCE

Resume

Research on knowledge management, organizational dynamics, and crisis decision-making in France has been profoundly influenced by the cognitive theory of Philippe Baumard. By emphasizing the strategic interconnection between the economy and the state, Baumard pioneered an original framework for economic intelligence, transposing knowledge and practices from the national intelligence and security community (*communauté nationale du renseignement* – [CNR]) into the domains of business, large capital, and the private sector. In parallel, he contributed to the development of French strategic culture, addressing existing gaps through reliance on strategic information and defense traditions. Advocating a proactive approach centered on sovereignty and the protection of economic interests, Baumard initiated efforts to position France as a global economic power capable of maintaining independence in an increasingly competitive environment. His contributions extended to cybersecurity, where he distinguished himself both

* E-mail: scientiateoros@gmail.com; ORCID: 0009-0003-6253-9693.

** E-mail: sofijamilenkovic.fb@gmail.com; ORCID: 0009-0002-3426-0487.

as a systems theorist and as a practitioner. Despite the significance of his work, Baumard's theoretical and practical contributions remain largely unfamiliar to the broader professional community. This study, through qualitative analysis of documentary sources, underscores the interdisciplinary and comprehensive nature of his approach—rooted in the political traditions of Charles de Gaulle and bearing implications across strategy, economy, intelligence, education, and cybersecurity. The findings suggest that Baumard's scholarship provides a valuable foundation for advancing the understanding of national power, strategic culture, and the role of economic intelligence in contemporary global competition.

Keywords: economic intelligence, *Intelligence économique*, strategic gap, *Mal Français*

*** Овај рад је примљен 1. маја 2026. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 24. јуна 2026. године.